

Asia: VN/28134/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pidättekö ehdotettua sääntelymallia tarkoituksenmukaisena?

Yleistä

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa Helsingin käräjäoikeudelta.

Esityksen mukaan lainmuutoksen tavoitteena on selkeyttää ja täsmentää vapauden menetyksen johdosta aiheutuneesta kärsimyksestä maksettavaa korvausta koskevaa sääntelyä sekä estää kärsimyskorvausten muodostuminen kohtuuttoman suuriksi. Muutokset vaikuttavat ainoastaan korvausten määriin.

Lainmuutoksessa määritetään kärsimyskorvauksen päiväkohtainen, euromääräinen normaalikorvaus, minimi- ja maksimikorvaus sekä ne perusteet, joilla päiväkohtaista normaalikorvausta voidaan alentaa tai korottaa.

Esityksessä valitun lainmuutoksen vartenotettavana vaihtoehtona on pidetty korvausten määrittämistä asetuksella. Siihen ei ole kuitenkaan päädytty, koska korvausta korottavia ja alentavia perusteita ei ole erikseen määritetty tarkasti. Sen sijaan ehdotetulla lainmuutoksella on määritetty tarkasti kiinteät euromäärät normaali-, maksimi- ja minikorvauksille.

Käräjäoikeus toteaa, että kiinteiden normaali-, minimi- ja maksimikorvausten säätäminen joko asetuksella tai lailla on korvauksen hakemismenettely huomioden tarkoituksenmukaista. Näin vältetään myös erillisen lautakunnan tai muun toimielimen perustamiselta korvauskäytännön yhdenmukaisuuden varmistamiseksi.

Valittu laintasoinen sääntely ja siihen yhdistetty ehdotetun 10 §:n mukainen rahamäärien tarkistaminen antanee riittävän varmuuden siitä, että säädettyjä kiinteitä korvausmääriä myös tosiasiallisesti myöhemmin tarkistetaan.

Näkemyksenne korvausmääristä?

Esityksen mukaan keskimääräinen vuorokausikohtainen kärsimyskorvaus on ollut 162 euroa vuosina 2015–2024. Todellisuudessa vuorokausikohtainen korvaus on esityksen mukaan ollut tätä korkeampi. Tasa ovat nostaneet yksittäiset pitkät vapaudenmenetyksajat ja niistä maksetut korvaukset.

Esityksestä ilmenee, että vuonna 2008 tehdyn tutkimuksen perusteella tutkimusta edeltäneenä aikana oikeuskäytännössä oli noudatettu noin 100 euron vuorokausikorvausta. Sittemmin oikeuskäytännössä ja Valtiokonttorin korvauskäytännössä korvauksen määräksi ilman korottavia tai alentavia perusteita on vakiintunut 120 euron vuorokausikorvaus.

Käräjäoikeus toteaa, että valmistelussa on katsottu aiheelliseksi säilyttää oikeus- ja korvauskäytännössä vakiintunut 120 euron peruskorvaus vahinkoa kärsineiden oikeuksien turvaamiseksi. Ehdotettua päiväkohtaista 120 euron korvausta ei ole erikseen perusteltu. Näyttää siltä, että Valtiokonttorin viimeisten noin 10 vuoden aikana soveltama 120 euron päiväkohtainen korvaus on sellaisenaan asetettu lakiehdotuksen perustaksi. Siihen nähden on määritelty myös minimi- ja maksimikorvaus. Samassa yhteydessä ei ole kuitenkaan arvioitu sitä, mikä merkitys Valtiokonttorin pitkään soveltaman päiväkohtaisen korvauksen määrään on esimerkiksi 2020-luvun alkupuolen inflaation merkittävällä kiihtymisellä. Esimerkiksi henkilövahinkoasiain neuvottelukunta on syksyllä 2024 ilmestyneissä suosituksissaan huomioinut inflaation korvaussuosituksissaan.

Käräjäoikeuden käsityksen mukaan lähtökohtaisesti 120 euron normaali-, 80 euron minimi- ja 180 euron maksimikorvausten määrittämistä voidaan pitää perusteltuna oikeuskäytännön yhdenmukaisuuden ja oikeusvarmuuden lisäämiseksi. Valmistelussa olisi kuitenkin tarpeen vielä arvioida, onko ilmeisesti vuodesta 2015 alkaen käytetyn 120 euron korvauksen käyttäminen perusteltua laintasoisena normaalikorvauksena säädettyä lakia vuonna 2026. Vastaavasti olisi arvioitava myös muut pykälässä yksilöidyt korvausten määrät.

Näkemyksenne korvauksen määrän arviointiin vaikuttavista seikoista, mukaan lukien siitä, että vapaudenmenetyksen kesto ei enää vaikuttaisi vuorokausikohtaiseen korvaukseen?

Esityksessä on todettu, että vahinkoa kärsineiden yhdenvertaisuuden toteutumiseksi korvauksia määrättäessä olisi noudatettava yhtenäisiä arviointikriteerejä ja objektiivista mittapuuta. Lainkohdassa lueteltuihin, erityisen syyn harkinnassa huomioitaviin seikkoihin, poikkeuksellisten

henkilökohtaisten syiden huomioimiseen taikka siihen, että vapaudenmenetyksen kestoa ei tule käyttää arviointiperusteena, kärjäoikeudella ei ole huomautettavaa.

Näkemyksenne mahdollisuudesta korottaa tai alentaa kokonaiskorvauksen määrää (4 a § 4 mom.)?

Kärsimyksestä maksettavan kokonaiskorvauksen määrää esitetään voitavan korottaa tai alentaa, jos korvaus muutoin muodostuisi ilmeisen kohtuuttomaksi. Kokonaiskorvauksen enimmäismäärää ei esitetä säädettäväksi. Esityksen mukaan tarkoituksena on, että kynnyksen soveltamiselle olisi hyvin korkea.

Kärjäoikeus toteaa, että perusteluissa viitataan tapauksen erityispiirteisiin ja toisaalta päiväkohtainen minimi- ja maksimikorvauksen asettamiin rajoituksiin. Säännös mahdollistaa riittävällä tavalla tapauskohtaisen harkinnan.

Pidättekö rahamäärien tarkistamisen tapaa asianmukaisena?

Esityksen mukaan riittävä normaali-, minimi- ja maksimikorvauksen ajantasaisuus saavutetaan sillä, että lakiin sisällytetään asetuksenantovaltuus, jonka nojalla rahamääriä voidaan tarkistaa rahanarvon muutosta vastaavasti. Säännöskohtaisissa perusteluissa tuodaan esille, että rahan arvon muutosta voitaisiin arvioida kuluttajahintaindeksin mukaan.

Kärjäoikeus toteaa, että inflaation mittarina käytetyllä kuluttajahintaindeksillä pyritään turvaamaan rahamäärän reaaliarvo. Esityksessä ei tuoda esille sitä, minkä vuoksi kärsimyskorvauksen lailla säädettävän kiinteän rahamäärän tarkistaminen ei ole tietyn ajanjakson välein automaattista, vaan se perustuu harkintaa, eikä sitä mitkä ovat ne perusteet, joiden avulla muutostarpeen voidaan katsoa aktualisoituvan. Vaihtoehtoisesti rahamäärän turvaamiseksi tarkistaminen voisi olla pakollista esimerkiksi viiden vuoden välein.

Näkemyksenne siirtymäsäännöksestä?

Siirtymäsäännöksen mukaan lakia sovelletaan korvaushakemukseen asiassa, joka on saatettu vireille Valtiokonttorissa lain voimaantulon jälkeen.

Kärjäoikeus toteaa, että muutosten myötä ehdotetun sääntelyn on katsottu heikentävän vahinkoa kärsineen asemaa. Kuten esityksessä on todettu, vahingonkorvausoikeudessa noudatetun perusperiaatteen mukaan korvausvastuu määräytyy vahingon tapahtuman ajankohtana voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Esityksessä on kuitenkin päädytty taannehtivasti voimaan tulevaan siirtymäsäännökseen. Perusteiksi valitulle siirtymäsäännökselle on esitetty korvauskäsittely, joka vaikeutuisi ja olisi kallista kahden eri järjestelmän yhtäaikaisten soveltamisen seurauksena.

Kärjäoikeus toteaa, että lainsoveltaja on tottunut työssään useiden eri aikaan voimaan tulleiden, aineellista oikeutta koskevien säännösten soveltamiseen. Mahdollisten järjestelmien ongelmien ja kustannusten ei pitäisi määrittää uudistuksen voimaan saattamista. Kun ehdotettu lainsäädäntö

heikentää vahinkoa kärsineen asemaa, esitetyt syyt eivät ole riittäviä perusteita sille, että aineellista lainsäädäntöä olisi syytä soveltaa niihinkin vahinkoihin, jotka ovat tapahtuneet ennen voimaantuloa.

Onko esityksen vaikutukset asianmukaisesti arvioitu?

Käräjäoikeudella ei ole lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista tai esityksen vaikutuksista yksilön oikeusasemaan taikka perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Esityksen mukaan viime vuosina käräjäoikeuksissa on saatettu vireille kysymyksessä olevia korvauskanteita noin 10–15 kappaletta vuodessa, ja näistä noin puolet on koskenut kärsimyksestä maksettavaa korvausta.

Käräjäoikeus toteaa, että kärsimyskorvausasioiden määrä on ollut suureen laajojen riita-asioiden kokonaistyömäärään nähden hyvin vähäinen. Käräjäoikeuden arvion mukaan sen työmäärän ei voi olettaa vähenevän uusien säännösten myötä.

Onko teillä yleisiä huomioita tai muuta lausuttavaa esityksestä?

Käräjäoikeudella ei ole tässä yhteydessä muuta lausuttavaa.

Näkemyksenne syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annettuun lakiin liittyvistä muista uudistamistarpeista (ks. jakso 2.9.5)

Käräjäoikeudella ei ole tässä yhteydessä asiasta lausuttavaa.

Pakkala Sirpa
Helsingin käräjäoikeus

Jokela Henna
Helsingin käräjäoikeus - Lausunnon on valmistellut käräjätuomari Riitta Savolainen.